

שהיום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף מח

למדנו במשנה - אמר לחנוני תן לי בדינר פירות כו': בעל הבית אמר לחנוני תן לי פירות בשווי דינר, והחנוני נתן לו. החנוני תובע את הדינר, ובעה"ב טוען שהוא נתן לו אותו. לדעת ת"ק ישבע בעה"ב שנתן את הדינר, לדעת רבי יהודה בעה"ב פטור משבועה כי הפירות בידו, ודרכו של החנוני לתת את הפירות רק לאחר שקיבל את הכסף.

תניא אמר רבי יהודה: יש מקרה שאני מודה לת"ק שבעה"ב ישבע. ומתי אני מודה? בזמן שהפירות צבורים ומונחים ברה"ר ושניהם מתווכחים על התשלום. אבל אם לקח בעה"ב את הפירות הכניס לסל שלו והניחו על כתפו, הוא מוחזק בפירות ופטור משבועה, כי החנוני הוא המוציא מחברו ועליו להביא ראיה. (ורבנן חולקים גם על זה וסוברים שבעה"ב ישבע).

למדנו במשנה - אמר לשולחני תן לי כו': בעל הבית אמר לשולחני תן לי פרוטות בשווי דינר והשולחני נתן לו. השולחני תובע את הדינר, ובעה"ב טוען שהוא נתן לו אותו. לדעת ת"ק ישבע בעה"ב שנתן את הדינר, לדעת רבי יהודה בעה"ב פטור משבועה כי הפרוטות בידו, ודרכו של השולחני לתת את הפרוטות רק לאחר שקיבל את הדינר.

וצריכא: המשנה הוצרכה להשמיע לנו גם את המקרה של חנוני ופירות, וגם את המקרה של שולחני ופרוטות, למרות שהם מקרים דומים. כי אם היתה משמיעה לנו רק את הדין הראשון של חנוני המוכר פירות, היינו חושבים שדוקא שם רבנן חולקים על רבי יהודה וסוברים שבעה"ב צריך להישבע. משום שהחנוני ממחר להניח את הפירות לסל של בעה"ב עוד לפני שהוא קיבל את הכסף, כי הפירות ממהרים להירקב והוא רוצה להתפטר מהם. אבל במקרה של שולחני, היינו חושבים שרבנן מודים לרבי יהודה שהשולחני לא נתן את הפרוטות לפני שמקבל את הדינר, ולכן אין טעם שבעה"ב ישבע כי ברור שהוא שילם. קמ"ל שרבנן חולקים גם בזה.

ואם היתה המשנה כותבת רק את המקרה של שולחני, היינו חושבים שדוקא שם חולק רבי יהודה על רבנן, אבל כחונני הוא מודה בגלל שהפירות ממהרים להירקב. קמ"ל שרבי יהודה חולק גם בזה.

*

למדנו במשנה - כשם שאמרו הפוגמת כתובתה [וכו'] וכן היתומים לא יפרעו: יתומים של מלוה, שמוציאים שטר חוב של אביהם ובאים לפרוע את החוב, צריכים להשבע 'שלא פקדנו אבא וכו'.

שאלה: ממאן? אילימא מלווה, אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה? ממי הם באים להיפרע? אם נאמר מהלווה בעצמו, הרי אם אבא שלהם היה חי הוא לא היה צריך להשבע בשביל לגבות את חוב, ומדוע בניו צריכים להשבע?

תשובה: הכי קאמר: כוונת המשנה שגם הלווה מת, והיתומים של המלווה באים לגבות את החוב מהיתומים של הלווה. והיתומים של המלוה צריכים להשבע. (כי אם הלווה היה חי, הוא היה יכול לתבוע מהיתומים להשבע 'שלא פקדנו אבא' וכו', והחידוש הוא שכשהוא מת בית דין מחייבים את היתומים להשבע).

רב ושמואל דאמרי תרוייהו: כל זה דוקא במקרה שמת המלווה בחיי הלווה ואחר כך מת הלווה, ואז באים יתומי המלוה לפרוע מיתומי הלווה, והם צריכים להשבע. אבל אם מת הלווה בחיי המלוה, כאותו רגע התחייב המלוה שבועה לבני הלווה שהשטר אינו פרוע, כי 'הנפרע מיתומים לא יפרע אלא בשבועה'. ואחר כך כשמת המלוה הוא לא מוריש ליתומים שלו ממון שהוא היה צריך להשבע עליו, משום שהם לא יכולים להשבע את השבועה הזו ליתומי הלווה (כי הם לא יכולים לדעת האם השטר פרוע או לא). ולכן היתומים של המלוה מפסידים את הכסף.

שלחו קמיה דר' אלעזר שבועה זו מה טיבה? שלח להו וכו': שלחו את המקרה הזה, ושאלו האם בגלל שהיתומים לא יכולים להשבע את השבועה של אבא שלהם הם מפסידים את כל הכסף, או שהם יכולים להשבע שבועת היורשים 'שלא פקדנו אבא וכו' ולגבות את הכסף. שלח רבי אלעזר תשובה - היורשים נשבעים 'שבועת היורשים', וגובים את הכסף. שלא כמו רב ושמואל.

שלחו בימי רבי אמי: שלחו את השאלה לרבי אמי. אמר רבי אמי כל כך הרבה פעמים הם שולחים את השאלה הזו... אם היינו מוצאים בה טעם חדש האם לא היינו שולחים להם אותו?

אלא אמר רבי אמי: אמנם הוסיף רבי אמי ואמר בגלל שהשאלה הזו באה לידינו נאמר בה דבר חידוש -

עמד בדין ומת וכו': אם מת הלווה בחיי המלוה, והמלוה תבע את היתומים לפרוע את החוב, וחייבו אותו בית דין שבועה, ולפני שהספיק להשבע הוא מת. הוא כבר נתחייב שבועה לבני הלווה, ואין אדם מוריש שבועה לבניו. אבל אם הוא לא תבע אותם לדין ומת, הירשים שלו נשבעים 'שבועת הירשים' (שלא פקדנו אבא וכו') וגובים את הכסף.

כלומר רבי אמי מבאר שדברי רב ושמואל אמורים זוקא במקרה שהלוה מת בחיי המלוה והמלוה עמד בדין.

מתקיף לה רב נחמן: וכי בית דין מחייבים את השבועה? הרי מהרגע שמת הלווה, מתחייב המלוה שבועה לבני הלווה. ולכן אומר רב נחמן אין הבדל אם עמד בדין או לא. אם נכונים דברי רב ושמואל, הם נכונים בכל מקרה, אפילו אם לא עמד בדין. ואם הם לא נכונים, זהו אפילו אם עמד בדין.

קושיא: אלמא מספקא ליה! והאמר רב יוסף וכו': משמע שרב נחמן מסתפק האם הלכה כרב ושמואל או לא. אך הרי היה מקרה שהתובע והנתבע היו חשודים על השבועה ואף אחד מהם לא יכל להשבע, ופסק רב נחמן שיחלוקו. והמקרה הזה דומה למקרה שלנו. כי גם כאן כשמת הלווה בחיי המלוה, והמלוה התחייב שבועה ואחר כך מת, היתומים של המלוה אינם יכולים להשבע, וכן היתומים של הלווה אינם יכולים להשבע. ורב ושמואל פסקו שבני המלוה מפסידיים. ומדוע לא אמר רב נחמן שיחלוקו?

תירוץ: לדבריו דרבי מאיר קאמר, וליה לא סבירא ליה: במשנתנו נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי מה הדין אם שני הצדדים חשודים על השבועה. לדעת רבי יוסי יחלוקו לדעת רבי מאיר חזרה השבועה למקומה. כשרב נחמן אמר שאם דברי רב ושמואל נכונים זהו אפילו כשהמלווה לא עמד בדין, הוא אמר זאת אליבא דרבי מאיר שחזרה שבועה למקומה, ומכיון שבני המלוה לא יכולים להשבע הם מפסידיים. אבל רב נחמן בעצמו סובר כרבי יוסי שבכל מקרה יחלוקו.

מתיב רב אושעיא: כתוב במשנה במסכת כתובות, אשה שנתאלמנה וחזרה לבית אביה, יכולה לגבות את כתובתה עד 25 שנה. אבל אם היא שתקה במשך 25 שנים,

היא מחלה על כתובתה. ואם היא מתה, היורשים שלה יכולים לגבות את כתובתה עד 25 שנה. ואם הם לא תבעו במשך הזמן הזה, הם שמחלו על הכתובה.

מדברי המשנה עולה שהיורשים שלה שהם כמו יורשים של 'המלוה', יכולים לגבות את חוב כתובתה מהיורשים של בעלה שמת שהם כמו יורשים של 'הלווה'. והרי בעלה מת בחייה, כלומר המלוה מת בחיי הלווה, והיא התחייבה שבועה ליורשים. ובכל אופן היא מורישה את הממון שיש בו שבועה ליורשים שלה. וזה שלא כדברי רב ושמואל!

תירוץ: הכא במאי עסקינן שנשבעה ומתה: היא כבר נשבעה לפני שהיא מתה.

תא שמע נשא ראשונה וכו': אם הוא נשא אשה ומתה, ואח"כ נשא אשה שניה והוא מת. וכעת יורשי הראשונה תובעים 'כתובת בנין דכרין' (= שהוא מתחייב בכתובה שאם יהיו לו בנים זכרים ממנה הם יורשים את כתובתה). (אמנם לא מגיע לה כתובה, כי היא מתה בחיי בעלה). והאשה השניה או יורשיה (= אם היא מתה לאחר מכן) תובעים את כתובתה. הדין הוא שהאשה השניה או יורשיה קודמים ליורשי האשה הראשונה. משום שכתובת האשה השניה נחשבת ל'חוב', וכתובת בנין דכרין היא 'ירושה'. והדין הוא שבהתחלה פורעים את החוב, ומה שנשאר הולך לירושה. עד כאן המשנה בכתובות.

והרי הבעל מת בחיי האשה השניה, ואם כן 'הלווה' מת בחיי 'המלוה', והאשה השניה התחייבה שבועה ליתומים, ובכל אופן כשהיא מתה היא מורישה את כתובתה לבניה. וזה שלא כדברי רב ושמואל!

תירוץ: הכי נמי שנשבעה ומתה.

ת"ש אבל יורשיו וכו': בעל שאמר לאשתו נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך (שכאשר היא תבוא לגבות כתובתה היא לא תצטרך להשבע או לנדור שלא קבלה את כתובתה). הוא אינו יכול להשביע אותם, אבל אם הוא מת, יורשיו (שלא התחייבו לא להשביע) יכולים להשביע את האישה אם היא בחיים, או את יורשיה אם היא מתה. עד כאן המשנה בכתובות.

מדובר כאן באלמנה שלא נשבעה לפני שמתה (כי כתוב שיורשיו משביעים אותה), ובכל אופן לאחר מותה יורשיה נשבעים ליורשי בעלה. דהיינו יורשי המלוה נשבעים ליורשי הלווה, למרות שמת הלווה בחיי המלוה. וזה שלא כרב ושמואל!

רב שמעיה מתרץ: המשנה מדברת על שני מקרים שונים. א. אלמנה (שמת בעלה בחייה) והיא בחיים. ב. גרושה שמתה בחיי בעלה.

מה שכתוב 'יורשיו משביעים אותה', מדובר באלמנה עצמה ולא ביורשיה. ומה שכתוב 'ואת יורשיה', מדובר בגרושה שמתה בחיי בעלה, שיורשי הבעל משביעים את יורשי הגרושה. בגלל שכאן זה מקרה של מת המלוה בחיי הלווה, והיא לא התחייבה אף פעם שבועה לבעלה, ולכן יורשיה גובים את כתובה מיורשי הבעל. אלא שיש דין 'הנשבע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה', ולכן יורשיה צריכים להשבע 'שבועת היורשים'.

מתיב רב נתן בר הושעיא - יפה כח הבן כו': גדול כח הבן של המלוה מכוחו של אביו. דהיינו גדול כח הבן בגביית חוב מבני הלווה (כשמתו המלוה והלווה), מאשר כוחו של אביו המלוה שהיה בא לגבות את החוב מבני הלווה (כשמת הלווה). כי הבן גובה מבני הלווה, או 'בשבועת היורשים' והיינו כשאין לו עדים שאביו אמר שהשטר אינו פרוע, או אפילו בלי שבועה והיינו כשיש לו עדים שאביו אמר שהשטר אינו פרוע. ואילו אביו (המלוה בעצמו) גובה מבני הלווה רק בשבועה. עד כאן הברייתא.

היכי דמי? וכו': איך מדובר? בהכרח מדובר שמת הלווה בחיי המלוה (שהרי האבא המלוה בא לגבות את החוב מבני הלווה). ובכל אופן כתוב שאם לאחר מכן מת המלווה, בנו גובה את החוב מבני הלווה, 'או בשבועה' והיינו 'בשבועת היורשים' כשאין לו עדים. 'או בלי שבועה' והיינו כשיש לו עדים שאביו אמר שהשטר לא פרוע וכדברי רשב"ג במשנתנו.

והרי כשמת הלווה בחיי המלוה אמרו רב ושמואל שהבן לא גובה כלל!

רב יוסף מתרץ: הברייתא הזו סוברת כבית שמאי ששטר העומד להיגבות נחשב כגבוי. ולכן הממון הכתוב בשטר חוב של המלוה נחשב כגבוי, וכשהמלווה מת הוא מוריש לבניו ממון גמור. ולכן הם יכולים לגבות אותו מיורשי הלווה, למרות שהם לא יכולים להשבע, כי הממון נמצא בחזקתם. ורב ושמואל לא דברו אליבא דבית שמאי.

[הרחבת הביאור: אישה שקינא לה בעלה והזהירה שלא תיסתר עם פלוני, והלכה ונסתרה עימו, בעלה מביאה לבית המקדש שם משקים אותה בימי סוטה' הבודקים אותה האם זינתה או לא. אך אם הבעל מת לפני שהספיק להשקותה, לדעת ב"ש נטלת כתובה, אפילו שזונה אין לה כתובה והיא ספק זונה. ולדעת ב"ה מכיון שאינה שותה אינה נטלת כתובה.]

כאמור לדעת ב"ש נוטלת כתובה. מכאן ראה שלדעתם 'שטר העומד ליגבות כגבוי דמי' ולכן האישה מוחזקת בכתובתה. כי אם לא נאמר כן, הכתובה היתה אמורה להיות בחזקת הבעל, שהרי היא ספק 'זונה' וזונה לא מקבלת כתובה.]

איקלע רב נחמן לסורא: רב נחמן הזדמן לסורא. באו אליו רב חסדא ורבה בר רב הונא ואמרו לו - יבוא אדוני איתנו ונעקור את הדין של רב ושמואל. אמר להם - טרחתו ובאתי ממקומי את כל הפרסאות הללו בשביל לעקור את הדין של רב ושמואל? אלא באו לא נוסף על דבריהם. כלומר נקיים את הדין שלהם רק במקרה שמת הלווה בחיי המלוה, שאז המלוה לא מוריש לבניו את השבועה על החוב. אבל לא נלמד מכאן למקרים אחרים. **ומבאר הגמרא -**

כגון מאי דאמר רב פפא וכו': 'הפוגם את שטריו' כלומר מלווה המודה בבית דין שקיבל חלק מהכסף של ההלוואה, הוא צריך להשבע כדי לגבות את שאר החוב. ואם הוא מת, היורשים שלו נשבעים 'שבועת היורשים' וגובים את הכסף. כאן לא נאמר את הדין של רב ושמואל שהמלווה לא יכול להוריש לבניו את השבועה.

הוא דשכיב ושבק ערבא: מעשה בלווה שמת, והשאיר אדם שהיה 'ערב' להלוואה, ואחר כך מת המלוה. ויורשי המלוה רוצים לגבות את החוב מהערב. סבר רב פפא שגם כאן לא נאמר את הדין של רב ושמואל. למרות שמת הלווה בחיי המלוה, והיתומים לא יכולים להשבע את השבועה של אביהם. כי היורשים רוצים לגבות את החוב מהערב ולא מהיורשים.

אמר לו רב הונא בריה דרב יהושע - וכי הערב לא ילך אחר כך לגבות את הכסף מהיורשים של הלווה? ואם כן זהו ממש הדין של רב ושמואל.

הוא דשכיב ושבק אחא: מעשה בלווה שמת בחיי המלוה, ואחר כך מת המלוה והשאיר אחריו רק אח. והאח רוצה לגבות את הכסף מיורשי הלווה. סבר רמי בר חמא שגם כאן לא נאמר את הדין של רב ושמואל, כי הם דברו רק על יתומים שגובים מיתומים, ולא על אח.

אמר לו רבא - מה ההבדל בין היתום שיכול לשבע רק שבועת היורשים 'שלא פקדני אבא', לאח שגם הוא יכול להשבע רק שבועת היורשים 'שלא פקדני אחי'! כלומר שניהם אינם יכולים להשבע את השבועה של המלווה.

אמר רב חמא: מכיון שלא נאמרה הלכה האם כרב ושמואל או כרבי אלעזר, דיין שפסק כרב ושמואל או כרבי אלעזר, הפסק שלו קיים.

אמר רב פפא: במקרה שמת הלווה בחיי המלוה, ויורשי המלוה מוציאים את השטר חוב, לא קורעים אותו ולא גובים בו. לא גובים בו, שמא הלכה כרב ושמואל. ולא קורעים אותו, משום שיתכן וילכו עם השטר הזה לדין שיפסוק כרבי אלעזר.

ההוא דיינא דעבד כרבי אלעזר: מעשה בדין שפסק כרבי אלעזר. היה בעיר הזו תלמיד חכם אחד שאמר לדיין - אני אביא איגרת מארץ ישראל שאין הלכה כרבי אלעזר. אמר לו הדיין - כשתביא... הלך התלמיד חכם הזה וסיפר זאת לרב חמא, אמר לו רב חמא - דיין שפסק כרבי אלעזר הפסק קיים.

למדנו במשנה - ואלו נשבעין: בלי טענה. השותפים והאריסים וכו' שהם ממונים להתעסק בנכסים של בעל הבית. הם צריכים להשבע לו שלא לקחו כלום מהנכסים.

קושיא: אטו בשופטני עסקינן? וכי אנו עוסקים באנשים שוטים שנשבעים בלי שיבקשו מהם? תירוץ: **הכי קאמר:** האנשים הללו נשבעים למרות שאין לבעה"ב 'טענת ברי (= ודאי)' אלא רק 'טענת שמא'. והיינו שבעה"ב טוען להם אולי לקחתם מהממון שלי.

תנא בן בית שאמרו: ה'בן בית' שאמרה המשנה שהוא נשבע בטענת שמא ('בן בית' הוא אחד האחים שמתעסק בנכסים שהשאייר האבא שנפטר). לא מדובר שהוא רק ממונה 'להכנס ולצאת ברגליו' כלומר לסייר בנכסים. אלא הוא ממונה להכניס פועלים ולפטר פועלים, וכן הוא קונה פירות מהכסף של הנכסים או מוכר פירות מהנכסים.

שאלה: **ומאי שנא הני?** מדוע דוקא האנשים הללו נשבעים בטענת שמא? **תשובה:** **משום דמורו בה התירא:** בגלל שהם מורים היתר לעצמם להשתמש בנכסים כי הם טורחים בהם.

אמר רב יוסף בר מנימי: מדובר שבעה"ב תובע אותם לפחות בשווי שתי כסף. כלומר שבעה"ב תובע שתי כסף והאריס מודה בפחות, שאז יש כאן סגנון של 'שבועת מודה במקצת' שהיא שבועה דאורייתא. אמנם מכיון שבעה"ב טוען רק טענת שמא, תקנו רבנן שבועה.

אבל אם התביעה היא פחות משתי כסף (והאריס מודה בחלק ממנה), שאז אפילו אם היה בעה"ב טוען 'טענת ברי' לא היתה כאן שבועה מדאורייתא, אין מחייבים אותם שבועה בטענת שמא.

ומבארת הגמרא שזהו כדעת שמואל לעיל (דף לט',ב) שהתביעה צריכה להיות לפחות שתי כסף.

קושיא: והתני רבי חייא לסיועיה לרב: והרי לעיל רבי חייא הביא ברייתא לסייע לרב החולק על שמואל, וסובר שהתביעה צריכה להיות לפחות שתי כסף ופרוטה, כדי שהכפירה תהיה לפחות שתי כסף. **תירוץ:** אימא כפירת טענה כרב: אכן יש לגורס בדברי רב יוסף בר מניומי שהכפירה צריכה להיות שתי כסף.

*

למדנו במשנה - חלקו השותפין והאריסין: עם בעה"ב, כבר לא יכול בעה"ב להשביע אותם שלא לקחו. אבל אם האריס או השותף יתחייב לו שבועה אחרת, הוא יכול לגלגל עליו גם את השבועה הזו.

איבעיא להו מהו לגלגל בדרבנן? האם הוא יכול לגלגל עליו את השבועה הזו רק אם הוא מתחייב לו שבועה דאורייתא, או אפילו אם התחייב לו שבועה דרבנן? (כגון שבועת היסת, או שבועת הנוטלין המבוארת במשנתנו).

ת"ש לזה הימנו ערב שביעית: לווה שלקח הלואה מהמלווה בערב שנת השמיטה, ובמוצאי שמיטה הוא נעשה שותף של המלווה או אריס שלו. והלווה כופר בכל החוב. והמלווה מחייב אותו שבועה בגלל שהוא אריס או שותף. לא מגלגלים עליו גם שבועה על ההלוואה שלפני שביעית. עד כאן הברייתא.

טעמא דלוה הימנו וכו': דוקא בגלל שהוא לווה ממנו בערב שביעית לא מגלגלים עליו שבועה על ההלוואה, משום שהשמיטה כבר ביטלה את החוב, וכמו כן היא ביטלה גם את השבועה על החוב. אבל אם היה זה בשאר השנים, היו מגלגלים עליו שבועה על הלוואה, למרות שהשבועה של השותף והאריס היא שבועה דרבנן. מוכח שגם בשבועה דרבנן מגלגלים שבועה.

דחיה: לא תימא וכו': אל תדייק שבשאר השנים מגלגלים כנ"ל. אלא תדייק כך. דוקא במקרה הנ"ל לא מגלגלים, אבל אם הוא היה קודם כל נעשה שותף או אריס בערב שמיטה, ובמוצאי שמיטה הוא לווה ממנו כסף, והוא מודה במקצת מהחוב, והוא חייב שבועה דאורייתא של מודה במקצת, מגלגלים עליו גם שבועה של שותף או אריס. והחידוש שהשמיטה לא משמטת שותפות אלא רק הלוואה.

קושיא: **הא בהדיא קתני לה וכו'**: הרי זה כבר כתוב במפורש בסיפא של הברייתא. ואם כן בהכרח שהדיוק מהרישא הוא כמו שדייקנו בתחילה. ואם כן מוכח שמגלגלים שבועה אחרת על שבועה דרבנן.

*


אמר רב הונא: בכל שבועה דרבנן מגלגלים שבועה אחרת, חוץ משכיר שנשבע ונוטל. כי השבועה שלו היא רק בכדי להפיס את דעתו של בעה"ב.

רב חסדא אמר נוסח אחר - בכל השבועות אין מקילין שלא לגלגל שבועה אחרת, חוץ משבועת שכיר שמקילין שלא לגלגל עליה שבועה אחרת.

מאי בינייהו? איכא בינייהו לפתוח לו: ההבדל ביניהם הוא במקרה שהתובע לא טוען שיגלגלו שבועה נוספת על הנתבע. לדעת רב הונא מגלגלים. אבל לדעת רב חסדא לא מגלגלים. כי רק אם טען התובע שיגלגלו, לא מקילים שלא לגלגל. אבל אם הוא לא טען שיגלגלו, אנו לא מציעים לגלגל מעצמנו.

למדנו במשנה - והשביעית משמטת כו': גם את השבועה מהלווה.

שאלה: **מנא הני מילי? תשובה**: **אמר רב גידל וכו'**: אפילו את 'הדיבור' הקשור לחוב, דהיינו את השבועה על החוב, השביעית משמטת.

 **הררן עלך כל הנשבעין**